Utjecaj ekonomske krize na kretanje trošarina na energente i električnu energiju

Glavinić, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:563457

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Law University of Zagreb

Pravni fakultet u Zagrebu - Preddiplomski stručni porezni studij

Katedra za financijsko pravo i financijsku znanost

Lorena Glavinić

UTJECAJ EKONOMSKE KRIZE NA KRETANJE TROŠARINA NA ENERGENTE I ELEKTRIČNU ENRGIJU

ZAVRŠNI RAD

Voditelj završnog rada prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, svibanj 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Lorena Glavinić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

SAŽETAK

Krize nastale u posljednje četiri godine pogodile su svijet. Nakon toliko stresnih godina, kriza i dalje ne prestaje. Pandemija Covid-19 koja je započela krajem 2019. godine u Kini velikom brzinom se širila i ostavljala posljedice vidljive na globalnoj razini u gospodarskom, ekonomskom i političkom sektoru. Nadalje, kao posljedica krize izazvane pandemijom naišao je novi problem, a to je inflacija za koji su se mnogi nadali da će biti prolaznog karaktera. No, 2022. godine započeta je ruska agresija na Ukrajinu koja je dovela do svjetskih problema.

U ovom radu se obrađuje utjecaj ekonomskih čimbenika na kretanje trošarina na energente i električnu energiju. Konkretno ovim radom će se obuhvatiti zadnja tri velika događaja u svijetu koja su imala značajan utjecaj na trošarine na energente i električnu energiju, a radi se o pandemiji Covid-19 koja je započela krajem 2019. godine, zatim ratu koji je započeo u Ukrajini od strane Rusije 24. veljače 2022., te inflaciji koja je nastala kao posljedica prethodna dva događaja. Cilj samog rada je prikazati važnost trošarina na energente i električnu energiju te stvaranja energentske sigurnosti na razini Europske unije.

Također, u radu je naglasak na trošarinama na električnu energiju i energente koji u Republici Hrvatskoj prema Zakonu o energentima obuhvaćaju motorni benzin, plinsko ulje, kerozin, ukapljeni naftni plin, teško loživo ulje, prirodni plin, kruta goriva (ugljen, koks i lignit) i biogoriva.

Ključne riječi: pandemija Covid-19, rat u Ukrajini, inflacija, trošarine na energente i električnu energiju

SADRŽAJ

SAŽETAK 3

1. UVOD 1

2. Trošarine 2

2.1. Trošarine u Europskoj uniji 3

2.2. Promjene trošarina pri usklađivanju Hrvatskog poreznog sustava s pravilima EU 4

3. Utjecaj pandemije Covid-19 na trošarine na električnu energiju i energente 5

4. Energetska sigurnost i neovisnost Europske unije 7

4.1. Energetska sigurnost i neovisnost Republike Hrvatske 8

5. Utjecaj rata u Ukrajini na trošarine na energente i električnu energiju 8

5.1. Kretanje trošarina na električnu energiju i energente u Hrvatskoj kao posljedica rata 12

6.Utjecaj inflacije na trošarine na energente i električnu energiju 13

6.1. Inflacija kao posljedica pandemije Covid-19 15

6.2. Inflacija kao posljedica rata 16

ZAKLJUČAK 18

LITERATURA 20

1. UVOD

Trošarine predstavljaju neizravne poreze kojima se oporezuje promet, odnosno potrošnja. One se same po sebi smatraju jednim od najstarijih poreznih oblika, te su također jedan od najvažnijih oblika fiskalnih prihoda. Pojam trošarine i akcize su istoznačnice i u većini državnih sustava trošarinskog oporezivanja one predstavljaju posebne naknade.

Trošarine na energente i električnu energiju su vrlo važne. One predstavljaju vrlo bitnu stavku jedne države iz više razloga. Prvo, trošarine na energente i električnu energiju su važan izvor prihoda za državu. Prikupljeni prihodi se koriste za financiranje različitih javnih potreba, kao što su infrastruktura, zdravstvo, obrazovanje, sigurnost i slično.

Drugo, trošarinama se može regulirati potrošnja na način da se povećaju trošarine na energente čime se može smanjiti potrošnja fosilnih goriva, što može imati pozitivan utjecaj na okoliš i smanjenje emisije stakleničkih plinova. Osim toga, trošarine na energente mogu potaknuti razvoj novih tehnologija koje bi mogle biti manje štetne za okoliš. Na primjer, povećanje trošarina na fosilna goriva može potaknuti razvoj alternativnih izvora energije, poput obnovljivih izvora energije.

Također, trošarine se mogu koristiti za potporu domaćoj industriji. Na primjer, povećanje trošarina na uvozne energente može potaknuti razvoj domaće proizvodnje energenata. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju trošarine su prilagođene njezinim zahtjevima i u današnjem harmoniziranom sustavu trošarinskog oporezivanja one obuhvaćaju alkohol i alkoholna pića, duhanske prerađevine, energente i električnu energiju.

Nakon naglaska na važnost trošarina koja će se još istaknuti u nastavku rada, bitno je napomenuti da su trošarine važan instrument u rukama vlada za reguliranje potrošnje i prikupljanje prihoda za financiranje javnih potreba. Stoga, potrebno je njima pravilno upravljati tokom kriza koje se pojavljuju u svijetu.

U prvom dijelu rada objašnjeno je što su trošarine i koje su promjene nastupile ulaskom u Europsku uniju. Drugi dio rada analizira kako je pandemija Covid-19 utjecala na trošarine na energente i električnu energiju, te nastale posljedice izazvane pandemijom. U trećem dijelu rada analizira se energetska sigurnost i neovisnost u Europske unije te Republike Hrvatske. Zatim, u četvrtom dijelu rada promatra se kako rat između Rusije i Ukrajine utječe na trošarine na energente i električnu energiju. U petom djelu će se promatrati kakav je utjecaj imala inflacija na trošarine.

2. Trošarine

Trošarine predstavljaju jedan podsustav poreza na promet, točnije poreza na potrošnju. Trošarine se još mogu nazvati i posebni ili pojedinačni porezi na promet te akcize. Prema navedenom možemo zaključiti da su trošarine takav porezni oblik pomoću kojeg se oporezuje samo jedan ili nekoliko istovrsnih proizvoda. Nadalje, trošarine treba promatrati kao porez koji je potrebno platiti pri izuzimanju robe iz gospodarskog okruženja s ciljem njene daljnje uporabe u poduzetničkoj i državnoj proizvodnji ili s ciljem daljnje potrošnje od strane krajnjeg potrošača [1].

Prema Zakonu o trošarinama trošarinskim proizvodima smatraju se alkohol i alkoholna pića, duhanske prerađevine, energenti i električna energija [2]. U ovom radu naglasak je na energente i električnu energiju, stoga će se nadalje više pisati o navedenom. Trošarina koja se plaća na energente odnosi se na one energente koji se koriste kao pogonsko gorivo ili gorivo za grijanje i električnu energiju, a koji su proizvedeni, uneseni ili uvezeni u Republiku Hrvatsku, osim ako Zakonom o trošarinama nije drugačije propisano [3].

Prva trošarina u Republici Hrvatskoj postoji od 1993. godine, te one s godinama postaju vrlo izdašan prihod proračuna države. Fokusirajući se na trošarine na energente i električnu energiju može se primijetiti da one čine najveći udio u trošarinskom sustavu. Kako bi se harmonizirao sustav Zakon o trošarinama Republike Hrvatske usklađuje svoj trošarinski sustav oporezivanja s trošarinskim sustavom Europske unije [4].

Svaki porezni sustav je dobar onoliko koliko ispunjava određene zahtjeve. Od 1994. godine u Republici Hrvatskoj donesena je porezna reforma kojom su postavljeni zahtjevi koje porezni sustav treba ispunjavati, a to su:

- osigurati dovoljno sredstava za financiranje stalnih potreba države (načelo izdašnosti),
- usmjeriti se na oporezivanje potrošnje,
- ravnomjerno i pravedno rasporediti porezni teret,
- biti jednostavan, jasan i administrativno učinkovit,
- što manjim izmjenama zakona reagirati na promjene u fiskalnom i privrednom okruženju, te

[1] Šimović J. & Šimović H., 2006: 196
[2] Zakon o trošarinama; čl. 4.
[3] U skladu sa Zakonom o trošarinama; čl. 96., st 1. i 2.
[4] Blažević, L. i sur, 2012.

- slijediti suvremene porezne sustave i voditi računa o integracijskim zahtjevima i poticati ulaganja stranaca u Republici Hrvatskoj [5].

2.1. Trošarine u Europskoj uniji

Trošarine na energente i električnu energiju u Europskoj uniji[6] su regulirane za sve njezine članice jednako, ali njihova visina ovisi o vrsti goriva ili energenta. Glavni cilj trošarina je pružiti ekonomski poticaj za smanjenje uporabe fosilnih goriva i poticanje prelaska na čišće izvore energije, u skladu s ciljevima EU-a u vezi s klimatskim promjenama (Direktiva 2003/96/EZ).

Trošarine na fosilna goriva, kao što su benzin, dizel i plin, u EU-u su visoke i često čine značajan udio u cijeni goriva. Trošarine na plin su niže u odnosu na trošarine na benzin i dizel gorivo, jer se smatra čišćim izvorom energije. Međutim, trošarine na plin su postepeno povećane kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima [7].

Što se tiče električne energije, trošarine su uglavnom određene na nacionalnoj razini, a visina trošarina varira od države do države. Neki članovi EU-a nude posebne pogodnosti za obnovljive izvore energije, poput poreznih olakšica ili subvencija za poticanje proizvodnje čiste energije [8].

Ukupni iznosi trošarina na energente i električnu energiju u EU-u utvrđeni su u smjernicama EU-a, a svaka država članica ima određenu fleksibilnost u postavljanju stopa trošarina na nacionalnoj razini, dok se pridržava ukupnog iznosa utvrđenog na razini EU-a [9].

Trošarine na električnu energiju i energente u Europskoj uniji utvrđene su Direktivom o porezu na električnu energiju i energente 2003/96/EC. Navedena Direktiva uključuje zajednički okvir EU za oporezivanje motornih goriva, goriva za grijanje i električne energije, minimalne stope za energente koje se koriste kao pogonsko gorivo ili gorivo za grijanje, minimalne stope za komercijalne i industrijske svrhe kao što su poljoprivreda, stacionarni motori i strojevi koji se koriste u građevini i javnim radovima. Postoje i mogućnosti izuzeća za korištenje energenata i

[5] Spajić F., 2007:16
[6] Nadalje: EU
[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0951&from=EN (3-15)
[8] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=DD:09:002:FULL:HR&from=RO (Direktiva Vijeća 2004/74/EZ Čl. 6)
[9] Kesner-Škreb, (2005) *Financijska teorija i praksa*, 29(3), 317-319

električne energije navedene u Direktivi, čl. 8, također imamo posebne odredbe za komercijalni dizel i odredbe izvan područja primjene za energente i električnu energiju [10].

Zemlje Europske unije dogovorile su zajednička pravila kako bi osigurale da se trošarine primjenjuju na isti način i na iste proizvode na području EU. Nadalje, to pomaže u sprječavanju poremećaja u trgovini na jedinstvenom tržištu, a ono što je još važnije, osigurava pošteno tržišno natjecanje između poduzeća, te smanjuje administrativno opterećenje poduzeća [11].

Prema zajedničkim odredbama u Europskoj uniji cilj je poboljšati slobodu kretanja trošarinske robe koja je puštena u potrošnju na tržište, a istovremeno osigurava državama članicama da ubiru „ispravan" porez. Isto tako, cilj je uskladiti trošarinske i carinske postupke unutar EU [12].

Prema prijedlozima Komisije iz paketa „FitFor55" revizija Direktive o oporezivanju energije sastoji se od niza politika, a prijedlog slijedi tri glavna cilja:

1. usklađivanje oporezivanje energenata i električne energije s energetskim i klimatskim politikama EU-a u cilju doprinosa ciljevima EU-a do 2030. i klimatskoj neutralnosti do 2050.;
2. očuvanje unutarnjeg tržišta EU-a ažuriranjem opsega i strukture stopa kao i racionalizacijom korištenja neobveznih poreznih izuzeća i smanjenja i
3. očuvanje sposobnosti država članica za povećanje prihoda [13].

2.2. Promjene trošarina pri usklađivanju Hrvatskog poreznog sustava s pravilima EU

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju došlo je do promjena vezanih uz trošarine na energente i električnu energiju. Europska unija ima zajedničku politiku vezanu za oporezivanje energenata i električne energije, a Hrvatska kao članica EU-a mora se pridržavati tih pravila (Direktiva Vijeća 2003/96/EZ). Jedna od glavnih promjena je bila uvođenje minimalne razine trošarina na energente, koja se primjenjuje u svim zemljama EU-a. Trošarine se primjenjuju na različite vrste goriva, uključujući benzin, dizel, plin i loživo ulje. Minimalna razina trošarine na energente u Hrvatskoj određena je u skladu s direktivama Europske unije [14].

[10] https://taxation-customs.ec.europa.eu/excise-duties-current-energy-tax-rules_en
[11] https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties_en
[12] https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/common-excise-duty-provisions_en
[13] https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/review-energy-taxation-directive-proposal_en
[14] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0398&from=EN

Također, s ulaskom u EU, Hrvatska se pridružila europskom sustavu trgovanja emisijama (ETS), što znači da su tvrtke koje proizvode emisije stakleničkih plinova obvezne kupovati kvote za emisije ili plaćati kazne. Ovaj sustav primjenjuje se na proizvođače električne energije, kao i na neke industrijske sektore.

Nadalje, u Republici Hrvatskoj je došlo je do povećanja trošarina na energente i električnu energiju ulaskom u EU. To je posljedica usklađivanja poreznih sustava zemalja članica EU-a, u kojima postoji zajednička politika vezana za oporezivanje energenata i električne energije. Odluke o visini trošarina donose se na razini EU-a, a svaka zemlja članica mora ih primijeniti u skladu s direktivama EU-a. Cjelokupni sustav Europske unije pri oporezivanju energenata je dosta složen, to se odnosi na broj oporezivih proizvoda, te broj i visinu stope [15].

No, u pogledu trošarina na energente i električnu energiju europski sustav ima svojih prednosti, ali i nedostataka. Neke od prednosti jesu harmonizacija trošarina, europska zaštita okoliša i veća konkurencija. Kao nedostatke možemo navesti povećanje cijena, gubitak suvereniteta, te poteškoće za proizvođače energije koji su se morali prilagoditi novim uvjetima tržišta [16].

3. Utjecaj pandemije Covid-19 na trošarine na električnu energiju i energente

Pandemija Covid-19 je imala različite utjecaje na trošarine u različitim zemljama, ovisno o mjerama koje su uvedene za suzbijanje širenja virusa i njihovom utjecaju na gospodarstvo. U nekim zemljama, poput onih koje su uvele stroge mjere zatvaranja i ograničenja kretanja, došlo je do značajnog pada potražnje za gorivima, što je dovelo do smanjenja cijena goriva i smanjenja prihoda od trošarina na ta goriva, te posljedično i do smanjenja proračunskih prihoda koji su se oslanjali na tu vrstu trošarina [17]. U vrijeme pandemije, mnoge zemlje su uvele mjere poput zatvaranja granica, ograničenja kretanja i rada, što je dovelo do smanjenja potražnje za energijom u nekim sektorima kao što su transport i turizam.

Nadalje, pandemija je povećala potražnju za električnom energijom, posebno u sektorima kao što su zdravstvo, rad od kuće i online trgovina. Međutim, to nije dovelo do značajnog povećanja trošarina na električnu energiju.

---

[15] https://commission.europa.eu/system/files/2022-04/2022-croatia-convergence-programme_hr.pdf

[16] Blažević, L., Stipić, V., V., Grizelj, N., Značaj trošarine na energente i električnu energiju, 2011.

[17] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0951&from=EN

U nekim zemljama su se razmatrale mjere za povećanje trošarina na fosilna goriva kako bi se smanjila emisija stakleničkih plinova i potaknuo prelazak na obnovljive izvore energije. Međutim, u većini zemalja se takve mjere još nisu uvele u širokom obimu [18].

Kako je pandemija utjecala na potražnju i ponudu energije, tako se odrazila i na cijene energenata i na prihode od trošarina. Primjerice, u prvom kvartalu 2020. godine, zbog pandemije, došlo je do smanjenja potražnje za naftom i drugim gorivima zbog smanjenja putovanja, a time i do smanjenja cijena nafte i smanjenja prihoda od trošarina na goriva.

No, pandemija Covid-19 nije izravno utjecala na trošarine na električnu energiju i energente, ali je imala utjecaj na potražnju za energijom i cijene goriva, što je moglo utjecati na trošarine na goriva [19].

U 2019. godini prihod od trošarina na energente i električnu energiju ostvario je udio od 53,9%, odnosno u iznosu od 8,8 milijardi kuna. Ukupni prihodi od posebnih poreza i trošarina u 2020. godini iznosili su 14,5 milijardi kuna što je 10,6% manje na međugodišnjoj razini. No, moramo uzeti u obzir da je tijekom 2020. godine ovaj prihod bio su pod utjecajem smanjenja intenziteta prometa uslijed mjera poduzetih u svrhu sprečavanja širenja korona virusa kao i potrošnje trošarinskih proizvoda te ranije navedenih poreznih izmjena. U 2021. godini najveći prihod u ukupnim trošarinama jest prihod od trošarina na energente i električnu energiju čiji je udio 51,6%, iznosio je 8,4 milijarde kuna. Na međugodišnjoj razini ovaj prihod zabilježio je rast od 11%, a na njegovo ostvarenje izravno je utjecalo povećanje kretanja i intenziteta prometa te dobra turistička sezona.

Utjecaj pandemije osjetio se na globalnoj razini, dovela je do pada BDP-a za 3,3% što je imalo utjecaj na potrošnju primarne energije za 4,5% te posljedično i na pad emisija CO2 za velikih 6,2%. Hrvatska je imala jedan od najvećih padova BDP-a kao posljedicu korona krize i to za 8,1% [20].

[18] https://www.energetika-net.com/res-publica/pandemija-itekako-utjece-na-potrosnju-i-proizvodnju-elektricne-energije-31551
[19] https://www.efri.uniri.hr/upload/knjiznica/E%20izdanja/PJEnergijaEU.pdf
[20] Gelo, T., 2022.

4. Energetska sigurnost i neovisnost Europske unije

Europska unija uvelike ovisi o uvozu energenata iz Rusije, a od kada je počeo rat glavni cilj joj je smanjiti tu ovisnost. EU danas ima 27 članica predstavlja jednu od najvećih i najznačajnijih svjetskih tržišta energije. Pitanje energetske sigurnosti u potpunosti je bilo zanemareno sve dok nisu nastupili događaji koji su potaknuli na razmišljanje o istome [21].

Prvi najveći udarac za države EU na energetsku sigurnost bilo je početkom 2006. godine kada je Rusija donijela odluku o zatvaranju plina Ukrajini gdje je opskrba ruskim plinom pala za 30%. Potaknute visokom cijenom nafte na tržištu ponude i potražnje, europske zemlje prisiljene su energetsku sigurnost svrstati u vanjskopolitičke interese. Potaknuta tim događajem Europska unija je u ožujsku 2006. godine objavila Zelenu knjigu o energetskoj sigurnosti kojom je htjela smanjiti ovisnost o uvozu nafte i plina iz regija koje nisu stabilne i koje stvaraju dodatni rizik da mogu ucjenjivati neke od europskih država. [22].

Strategija za energetsku sigurnost EU je imala za cilj povećati energetsku neovisnost na način da se proizvodi više obnovljive energije te da se osiguraju pristupačniji i jednostavniji transport električne energije i plina među zemljama EU (EU Energy Policy and Objectives, 2017.). Dovoljno dobar mehanizam za energetsku sigurnost kojim bi se izbjeglo konstantno prilagođavanje tržištu predstavlja glavni cilj kojemu teži cijela EU. Nafta neće odjednom nestati jer će prvo doći do uravnoteženja tržišta prije njenog ozbiljnog iscrpljivanja.

Jedan od najvećih problema kod stvaranja energetske sigurnosti predstavlja neuravnoteženost ponude i potražnje između država proizvođača i potrošača. Također, problem u europskim zemljama su geopolitički interesi. Jedno vrlo bitno mišljenje je da naftna industrija i demokracija ne idu zajedno. Thomasa Friedmana, kolumnist koji je osmislio „Prvi Zakon Petropolitike“, a taj zakon glasi da: „cijena nafte i hod slobode u naftom bogatim naftaškim državama uvijek se kreću suprotnim smjerom“ (Thomasa Friedmana, 2009.). U državama sa većom centralizacijom idu jednako velike zalihe plina i nafte.

Danas je Europska unija vrlo važan pregovarač, no pitanje energetske sigurnosti potrebno je regulirati strategijama i programima kako bi je stabilizirali. Na početku odlomka govorili smo o vanjskopolitičkim odnosima koje treba poboljšati. Pa tako je Europska unija sa Rusijom potpisala ugovor o suradnji na Crnom moru i Kaspijskom jezeru u svrhu poboljšanja odnosa.

[21] https://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20220616IPR33219/parlament-trazi-brze-djelovanje-i-energetsku-neovisnost-eu-a
[22] https://hrcak.srce.hr/file/425018

No, danas Rusija predstavlja najvećeg neprijatelja Europe zbog ratne agresije započete u Ukrajini, a energetska strategija se počela bazirati samo na smanjenju ovisnosti o ruskim energentima [23].

4.1. Energetska sigurnost i neovisnost Republike Hrvatske

Kako bi se osigurala energetska sigurnost u Hrvatskoj vlada donosi odluke kojima doprinosi sigurnosti. Energetska kriza je u najvećoj mjeri posljedica ruske agresije na Ukrajinu, te je pogodila sve sektore u gospodarstvu. Kako bi se ublažile posljedice navedenog, Vlada mora učiniti sve kako bi ublažila nadolazeće okolnosti.

Vlada je donijela dva paketa mjera za osiguranje energetske sigurnosti u Hrvatskoj. Prvi paket donesen je u rujnu 2022. godine te je bio usmjeren izravno na ublažavanje rasta cijena plina i struje. Taj paket je predstavljao socijalne transfere koji doprinose svim skupinama kojima je pao životni standard zbog rasta cijena energenata. Odgovor Vlade na globalnu energetsku krizu jest ublažavanje rasta cijena energije, plina, toplinske energije, poticanjem zelene tranzicije, ograničenjem cijena osnovnih prehrambenih namirnica, socijalne naknade za ugrožene kupce energenata, potporama umirovljenicima i nezaposlenima, te korisnicima doplatka za djecu, studentima, poljoprivrednicima i ribarima, zaposlenim osobama (neoporezivi primici), potpora za održivost domaćeg javnog prijevoza, potpora za poboljšanje energetske učinkovitosti i neovisnosti [24].

5. Utjecaj rata u Ukrajini na trošarine na energente i električnu energiju

Dana 24. veljače 2022. godine započela je ruska invazija na Ukrajinu. Rat u Ukrajini donio je sa sobom velike probleme i izazove u cijelome svijetu. Izazvao je nagli porast cijena energije kao i značajnu volatilnost na energetskim tržištima. Najviše su bila pogođena tržišta eurozone zbog velike ovisnosti o ruskim opskrbama koje su postojale i prije invazije. Zbog velikog straha od prekida opskrbe energijom, te zbog strožih sankcija u energetskom sektoru od strane Rusije, cijene su fluktuirale [25].

Cijene nafte, ugljena i plina skočile su odmah nakon ruske invazije na Ukrajinu, od tada cijene su nestabilne. Kao posljedica povećanja izvješća o potencijalnoj ruskoj invaziji na Ukrajinu, u

[23] Brkić, V., 2022

[24] https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2022/Rujan/147%20sjednica%20VRH/Jesenski%20paket%20mjera%20za%20zas%CC%8Ctitu%20gra%C4%91ana%20i%20poduzec%CC%81a.pdf

[25] Adolfesn, J., F., Kuik, F., Lis, E., M., Schuler, T., ECB Economic Bulletin, Issue 4/2022.

prosincu 2021. godine počela je rasti i nestabilnost cijena energenata. U prva dva tjedna nakon invazije cijena nafte porasla je za oko 40%, ugljena oko 130% i plina oko 180%. Cijene električne energije su porasle za 8% u odnosu na cijene prije invazije koje su i tada bile dosta nestabilne zbog pandemije COVID-19 [26].

Iz grafikona 2. možemo vidjeti da je u 2019. godini proizvodnja energije iz Rusije činila je oko 12% globalne ponude nafte, 5% ugljena i 16% plina. U 2021. godini Rusija je činila najvećeg energetskog dobavljača u euro području sa skoro 23% ukupnog uvoza energije.

Grafikon 1. Udio Rusije u uvozu energije i plina u europodručje – uvoz energije prema zemlji izvora (u postocima)

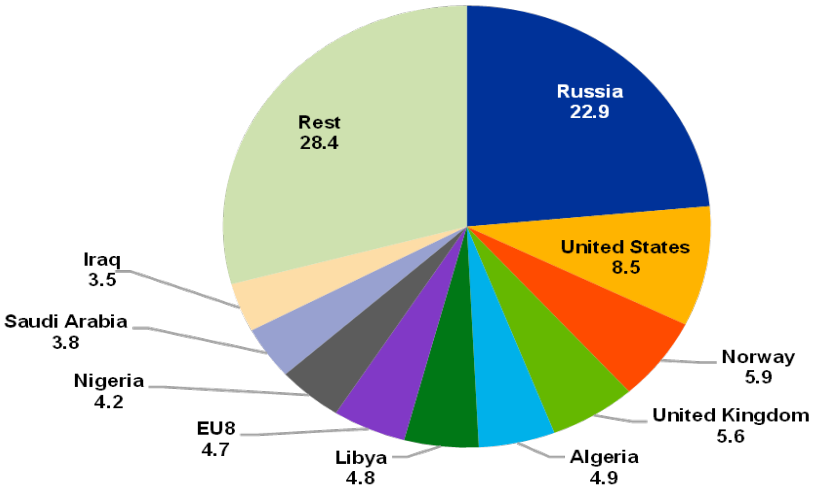

Izvor: izračuni Eurostata i ECB-a

Iz Grafikona 3. možemo iščitati da je Rusija 2020. godine činila je 23% izvoza i 43% uvoza sirove nafte i ugljena u europodručje. To je činilo skoro 9%, odnosno 2% primarne potrošnje energije u europodručju. Međutim, europodručje je posebno ovisno o uvozu prirodnog plina iz Rusije, koji je 2020. iznosio 35 % uvoza plina u europodručju i predstavljao 11 % primarne potrošnje energije u europodručju. Najveću ovisnost o plinu iz Rusije imaju Njemačka i Italija koje su među velikim zemljama eurozone. Za skoro svaku analizu ekonomskih implikacija rata na cijenu energije i eurozone bitan je stupanj zamjenjivosti ovih izvora energije [27].

[26] https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202204.en.html
[27] Adolfesn, J., F., Kuik, F., Lis, E., M., Schuler, T., ECB Economic Bulletin, Issue 4/2022.

Grafikon 2. Udio Rusije u uvozu energije i plina u europodručje – udio uvoza plina u potrošnji primarne energije (u postocima)

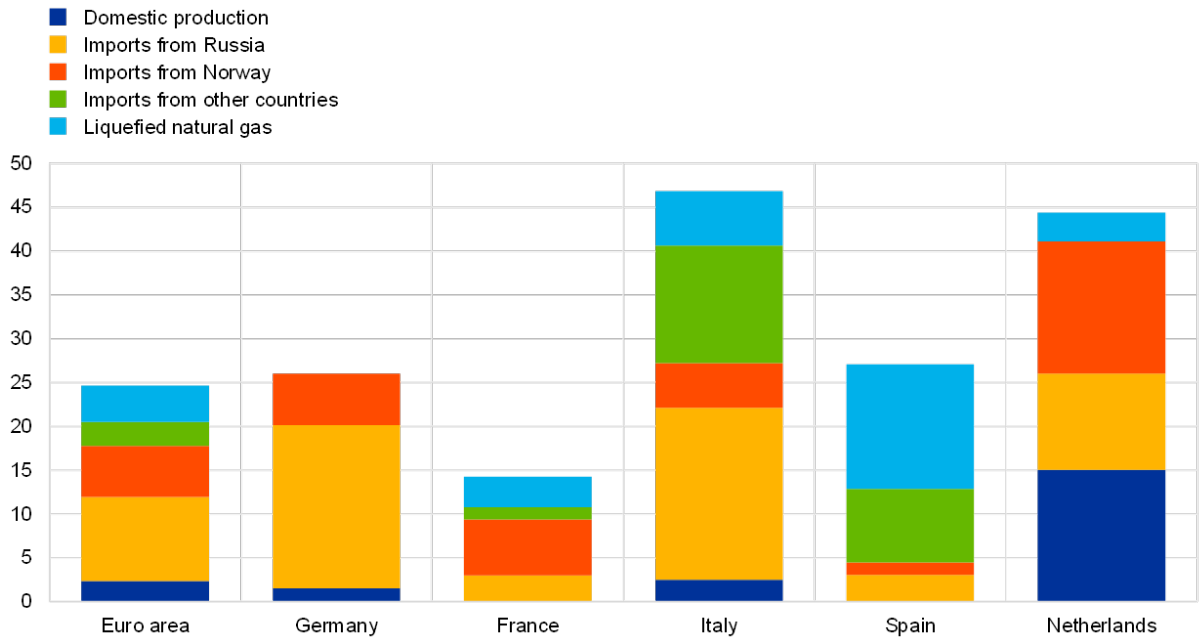

Izvori: izračuni Eurostata i ECB-a.

Europa je doživjela energetsku krizu, a zemlje Europske unije pokušavaju zajedničkim snagama osigurati opskrbu energijom kako bi cijene bile pristupačne potrošačima. Kako bi to omogućile morale su se donijeti neke sankcije na razini Europske unije kako povećanje cijena ne bi dovelo do prevelikih poremećaja kod potrošača. Glavna briga čelnika EU-a i Vijeća jesu upravo povećanje cijene energije i poremećaji koji su nastali u opskrbi energijom[28]. Europska unija uvela je gospodarske sankcije koje su usmjerene na energetsku industriju Rusije, a u najvećoj mjeri na sektor ugljena i nafte. Isto tako, uvedene sankcije uključuju zabranu izvoza robe, ali i napredne tehnologije u EU koja služi za razvoj naftnog i plinskog sektora Rusije. Također, u kolovozu 2022. godine Europska unija je u potpunosti zabranila uvoz ruskog ugljena, a za rusku naftu je od svibnja 2022. godine odlučeno da se zaustavi veći dio njenog uvoza [29].

Prema Eurostatu Uzimajući u obzir sezonski prilagođene vrijednosti, udio Rusije u uvozu energije u EU bio je prilično stabilan do prvog kvartala 2022. (između 26,0% i 27,6%). Udio je naglo pao između prvog i drugog tromjesečja 2022., a taj se trend pada nastavio između drugog

[28] https://www.consilium.europa.eu/en/policies/energy-prices-and-security-of-supply/
[29] https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_01~68ef3c3dc6.en.html

i trećeg tromjesečja 2022. Sveukupno, udio Rusije u uvozu energije u EU pao je za više od 10 postotnih bodova između prvog i trećeg tromjesečja 2022. s 25,5% na 15,1%.

U drugom tromjesečju 2022. kombinirani udio Sjedinjenih Država i Ujedinjenog Kraljevstva bio je 1,4 postotni bod veći od udjela Rusije, a ta je razlika narasla na 4,8 postotni bod u trećem tromjesečju 2022. U trećem tromjesečju ove godine energija uvoz iz Sjedinjenih Država predstavljao je 12,2% ukupnog, a iz Ujedinjenog Kraljevstva 7,7% [30].

Grafikon 3. Uvoz energenata u Europsku uniju prema partnerima za razdoblje od 2021. – 2022.

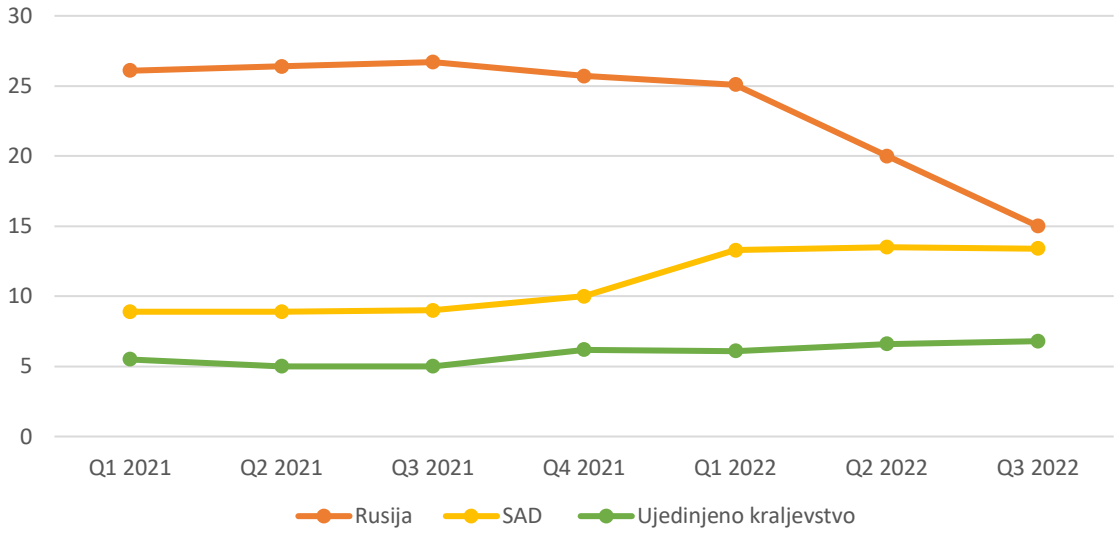

Izvor: vlastita izrada prema podacima iz Eurostata

[30] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en

Prema preporukama OECD-a vlade u cijelom svijetu trebaju pružati potporu svojim građanima kako bi zaštitili kućanstva i tvrtke od utjecaja visokih cijena energije koje su uslijedile nakon snažnog oporavka potražnje nakon COVID-19 i rata.

Međunarodna agencija za energiju (IEA) predviđa da će visoke cijene naftnih i plinskih proizvoda ostati. To je unatoč činjenici da se očekuje da će stalno rastuće količine opskrbe naftom s Bliskog istoka i iz Sjedinjenih Država, zajedno sa sporijim gospodarskim rastom, ublažiti ograničenja opskrbe naftom i plinom zbog ruskog prekida opskrbe [31].Volatilnost cijena energije također je bila iznimno visoka. Kao rezultat toga, energetska kriza sada pridonosi rastućim inflacijskim pritiscima diljem svijeta.

Grafikon 4. Udio trošarina na energente i električnu energiju u ukupnim trošarinama Republike Hrvatske (u mil. Kn)

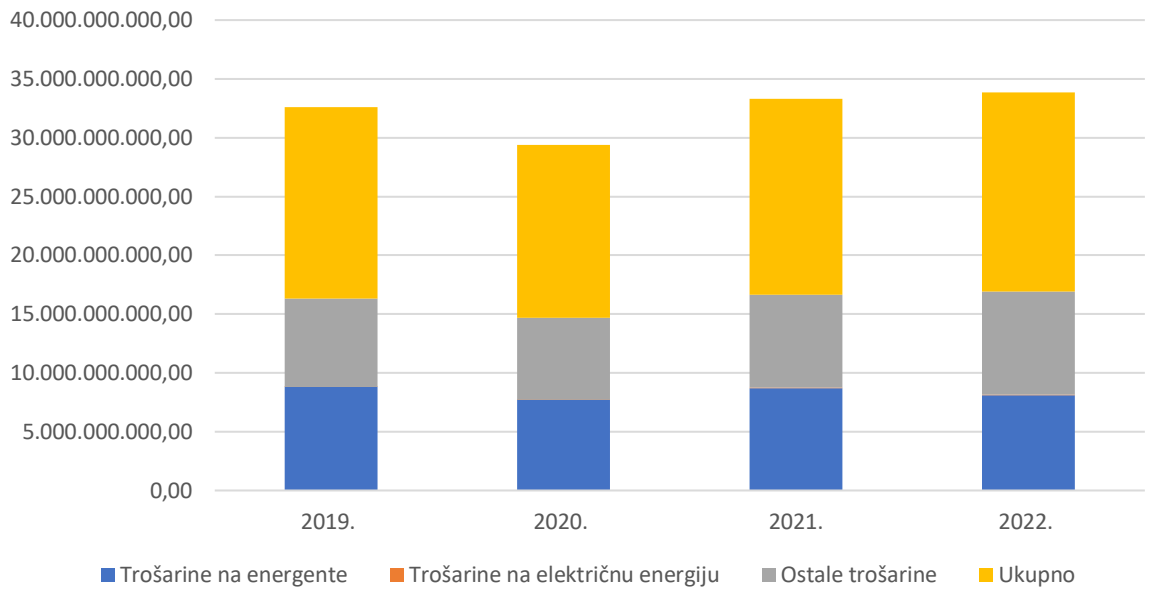

Izvor: vlastita izrada prema podacima Carinske uprave

5.1. Kretanje trošarina na električnu energiju i energente u Hrvatskoj kao posljedica rata

Prema grafikonu 4. vidimo da su trošarine na energente značajna kategorija RH dok trošarine na električnu energiju i nisu od značajnosti, te su 2021. godine bilježile povećanje, a zatim 2022. smanjenje.

[31] https://www.iea.org/reports/oil-market-report-may-2022

Ukupni iznos prijavljenih obveza trošarina i posebnih poreza u 2020. je 14.679.997.336 kn od čega je 13.591.998.054 kn iznos prijavljene obveze po osnovi trošarine, a 1.087.999.282 kn je iznos prijavljene obveze posebnog poreza. Od prijavljenih trošarina, trošarine na energente iznosile su 7.693.236.647,76 kn koji ujedno predstavlja i najveći iznos trošarina, a trošarine na električnu energiju 34.406.314,30 kn [32].

Trošarine i posebni porezi u 2021. godini prema ukupnom iznosu prijavljenih obveza iz Izvješća o radu Carinske uprave, iznosile su ukupno 16.647.698.790 kn od čega je 15.490.724.076 kn iznos prijavljene obveze po osnovi trošarine, a 1.156.974.713 kn je iznos prijavljene obveze posebnog poreza. Od prijavljenih trošarina, trošarine na energente iznosile su 8.716.981.575,85 kn koji ujedno predstavlja i najveći iznos trošarina, a trošarine na električnu energiju 33.715.204,24 kn [33].

Ukupni iznos prijavljenih obveza trošarina i posebnih poreza u 2022. je 16.930.027.649 kn od čega je 15.628.612.420 kn iznos prijavljene obveze po osnovi trošarine, a 1.301.415.229 kn je iznos prijavljene obveze posebnog poreza. Od prijavljenih trošarina, trošarine na energente iznosile su 8.119.779.419,86 kn koji ujedno predstavlja i najveći iznos trošarina, a trošarine na električnu energiju 36.378.605,89 kn [34].

Prema grafikonu 4. vidimo da su trošarine na energente značajna kategorija RH, te su 2021. godine bilježile povećanje, a zatim 2022. smanjenje.

6.Utjecaj inflacije na trošarine na energente i električnu energiju

Inflacija i trošarine su dvije različite ekonomske pojave koje mogu utjecati na gospodarske procese na različite načine.

Inflacija se općenito odnosi na porast općeg razine cijena dobara i usluga u gospodarstvu tijekom vremena. To se obično događa kada postoji previše novca u optjecaju u odnosu na količinu dobara i usluga koja se proizvodi i kupuje. Učinci inflacije uključuju smanjenje kupovne moći valute, smanjenje vrijednosti štednje i povećanje kamatnih stopa.

32 https://carina.gov.hr/UserDocsImages/9270/GODI%C5%A0NJE%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%202020%20FINAL%20new.pdf

33 https://carina.gov.hr/UserDocsImages//10337//IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20RADU%20CARINSKE%20UPRAVE%20ZA%202021..pdf

34 https://carina.gov.hr/UserDocsImages//12265//IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20RADU%20CARINSKE%20UPRAVE%20ZA%202022..pdf

Trošarine, s druge strane, su porezi na određene robe i usluge, poput cigareta, alkohola, benzina i sl. koji se primjenjuju u svrhu generiranja prihoda za državu i/ili smanjenja potražnje za tim proizvodima radi javnozdravstvenih razloga [35].

Stoga, inflacija i trošarine nisu nužno direktno povezane, a utjecaj jedne pojave na drugu može biti različit, ovisno o konkretnom kontekstu.

Primjerice, kada vlada povećava trošarine na određene proizvode, to može dovesti do povećanja cijena tih proizvoda i stoga povećanja opće razine inflacije u kratkom roku. S druge strane, ako ne postoje promjene u trošarinama, inflacija bi se mogla povećati zbog drugih razloga, kao što su rastuće cijene energije, sirovina, nezaposlenost i sl.

U tom smislu, utjecaj inflacije na trošarine ovisi o specifičnom kontekstu u kojem se javljaju i mogu biti različiti u različitim situacijama.

Povećanje cijene energije i energenata može dovesti do inflacije iz nekoliko razloga:

Jedan od razloga je povećanje troškova proizvodnje. Kada se cijena energenata poveća, troškovi proizvodnje se povećavaju. To može dovesti do povećanja cijena robe i usluga koje se proizvode i pružaju, jer proizvođači pokušavaju nadoknaditi svoje povećane troškove. Na primjer, ako se cijena goriva za prijevoz poveća, to će dovesti do povećanja troškova prijevoznika, a ti će troškovi vjerojatno biti preneseni na krajnje potrošače.

Također, kada se cijene energije povećaju, to obično dovodi do povećanja cijena i drugih usluga. Na primjer, poduzeća koja se bave proizvodnjom hrane, industrije koja se bavi distribucijom električne energije ili tvrtke koje se bave prijevozom, obično će imati povećane troškove energije i morat će povećati cijene svojih proizvoda ili usluga kako bi nadoknadili te troškove.

Nadalje, povećanje cijena energenata može dovesti do povećanja inflacijskih očekivanja, tj. očekivanja potrošača i poslovnih subjekata da će se cijene općenito povećavati u budućnosti. To može potaknuti povećanje cijena robe i usluga, čak i ako se cijene energenata stabiliziraju.

Jedan od razloga nastajanja inflacije zbog povećanja cijene energije i energenata jest zbog utjecaj na nacionalnu valutu: Povećanje cijena energenata može dovesti do oslabljenja nacionalne valute, što može dovesti do povećanja cijena uvoznih proizvoda i sirovina. To može uzrokovati povećanje inflacije u zemljama koje su uvoznici energenata i drugih roba i usluga.

[35] https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hr.html

U konačnici, povećanje cijena energenata može imati višestruki utjecaj na inflaciju, iako će razina i trajanje utjecaja ovisiti o mnogim faktorima, uključujući globalno tržište energije, gospodarsku situaciju u zemlji, i monetarnu politiku koju vode vlasti [36].

6.1. Inflacija kao posljedica pandemije Covid-19

Pandemija koronavirusa (COVID-19) ima značajan utjecaj na globalnu ekonomiju, uključujući i utjecaj na inflaciju. S jedne strane, pandemija je izazvala poremećaj u lancima opskrbe i smanjenje proizvodnje, što može dovesti do povećanja cijena. S druge strane, pandemija je dovela do smanjenja potražnje u nekim sektorima, što je prouzročilo pad cijena.

U početku pandemije, mnoge zemlje su uvele stroge mjere zatvaranja i ograničenja kretanja, što je dovelo do pada potrošnje i proizvodnje. To je smanjilo inflatorni pritisak u mnogim zemljama i čak dovelo do deflacije u nekim sektorima. Međutim, kako su se zemlje oporavljale i ponovno otvarale, došlo je do povećanja potražnje, što je dovelo i do povećanja cijena.

Drugi čimbenici koji su doprinijeli inflaciji jesu povećanje cijena energije i sirovina, uvođenje novih poreznih politika, povećanje troškova rada i sl. Osim toga, mnoge zemlje su tijekom pandemije ubrizgavale velike količine novca u svoja gospodarstva kako bi stimulirale potrošnju i potaknule rast. To je također doprinijelo povećanja inflacije, posebno ako rastuća potražnja premašuje rastuću ponudu [37].

Općenito kada dođe do pandemije, javlja se šok u potražnji jer potrošači povlače određene aktivnosti te nastaje šok ponude jer poduzeća zatvaraju ili smanjuju poslovanje. Inflacija se najčešće povećava uslijed pada, odnosno u ranoj fazi oporavka kada potražnja nadmašuje ponudu [38].

Povećanja cijena energije i energenata uslijedile su nakon značajnog pada cijena energije na početku pandemije COVID-19. Nakon početnog rasta cijena koji je bio potaknut oporavkom potražnje za energijom, poslije prvog vala pandemije uvelike su utjecali problemi na strani ponude.

Kretanja potrošačkih cijena energije tijekom pandemije COVID-19 odražavala su kretanja cijena robe, s određenim razlikama među zemljama europodručja. Dok je oporavak cijena nafte

[36] https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202303_ecbstaff~77c0227058.hr.html
[37] https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/08/06/covid-19-response-in-emerging-market-economies-conventional-policies-and-beyond
[38] https://blog.nationwidefinancial.com/markets-economy/how-has-the-pandemic-impacted-inflation/

i plina tijekom 2020. bio uglavnom potaknut oporavkom gospodarske aktivnosti i potražnje za energijom nakon prvog vala pandemije, kasniji rast cijena energenata ubrzao se zbog ograničenja na strani ponude i rizika za opskrbu zbog geopolitičkih kretanja ušao usred kontinuirano velike potražnje. S vrlo niskih razina u 2020. godini, inflacija potrošačkih cijena energije skočila je od sredine 2021. godine. Razvoj cijena plina i električne energije sve je više pridonio inflaciji energije, ali s većom heterogenošću među zemljama nego što je to slučaj s tekućim gorivima. Kao rezultat toga, kretanja cijena energije manje su usklađena među zemljama nego što bi bila da njima uglavnom dominiraju kretanja cijena nafte. Štoviše, u nekim zemljama [39].

Već spomenuto otvaranje gospodarstva nakon prvog pandemijskog vala potaknulo je oporavak globalne potražnje, a to je dovelo do porasta cijena energenata na svjetskom tržištu. Sredinom 2020. godine došlo je do povećanja i drugih sirovina poput uljarica, žitarica, drva i metala. Povećanje cijena sirove nafte na svjetskom tržištu, rezultirala je rastom cijena naftnih derivata na hrvatskom tržištu.

6.2. Inflacija kao posljedica rata

Inflacija potrošačkih cijena se znatno povećala krajem 2021. godine, a to je osobito bilo vidljivo na računima za energente i energiju. Visoke cijene s kojima se Europa suočava od 2021. godine dodatno je pogoršala ruska invazija na Ukrajinu 2022. godine što je dodatno utjecalo na tržište energenata, te je dovelo do dodatnih povećanja cijene energije. Rat koji se odvija između Rusije i Ukrajine ostavlja značajne posljedice na cijene energenata i drugih sirovina koje su se povećale zbog njegova izbijanja [40]. Zbog rata i posljedica koje ono za sobom donosi na energente i električnu energiju dana 07. ožujka 2022. Vlada Republike Hrvatske izmijenila je postojeću Uredbu o visini trošarina na energente i električnu energiju te je donijela Uredbu o utvrđivanju najviših maloprodajnih cijena naftnih derivata čime se fiksirala marža trgovaca naftnih derivata te su privremeno smanjene trošarine na dizelsko i benzinsko gorivo kako bi se ublažio rast cijena.

Donošenjem ove izmjene u Uredbu o visini trošarina na energente i električnu energiju i druge prethodno navedene Uredbe o utvrđivanju najviših maloprodajnih cijena naftnih derivata,

[39] https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202204_01~7b32d31b29.en.html

[40] https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/pristup_info/zakoni_propisi/zakoni_poljoprivreda//Program%20dr%C5%BEavne%20potpore%20za%20kompenzaciju%20rasta%20cijene%20energenata%20u%20sektorima%20prerade%20poljoprivrednih%20proizvoda.pdf

donesen je novi princip kojim će se omogućiti daljnja poslovanja benzinskih stanica sa potrošačima, ali uz fiksiranje ukupne marže za dizelsko i benzinsko gorivo na 0,75 lipa po litri i 0,50 kn po litri za plavi dizel.

Vlada Republike Hrvatske kako bi reagirala na ovo rigorozno povećanje cijena privremeno Uredbama smanjuje iznose trošarina na pojedine energente kako bi regulirala, odnosno fiksirala maržu trgovaca naftnih derivata.

Grafikon 5. Visina trošarina prema Uredbi o visini trošarine na energente i električnu energiju

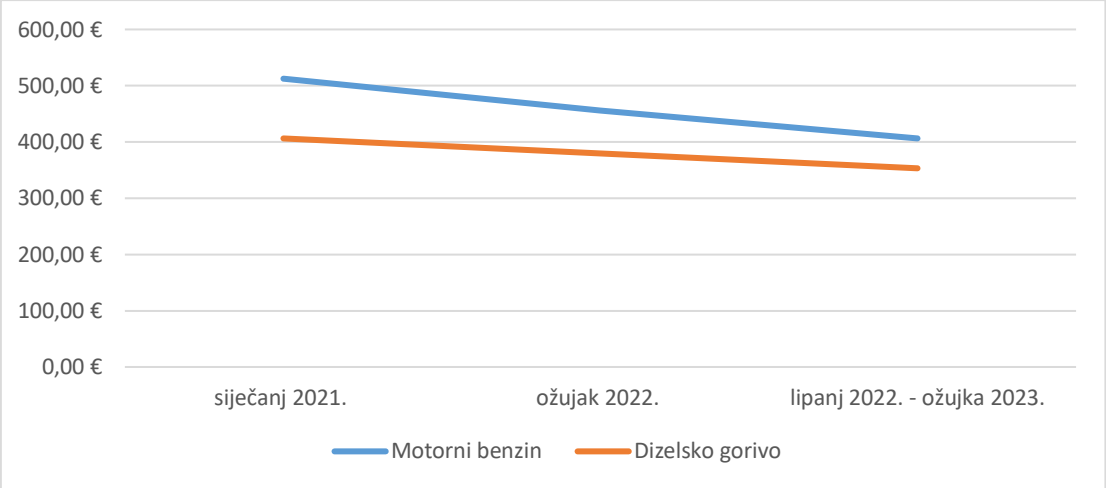

Izvor: vlastita izrada prema podacima iz Uredbi o visini trošarine na energente i električnu energiju NN

Na ovom grafu možemo vidjeti kretanje trošarina prema donesenim Uredbama o visini trošarina od strane Vlade. Republika Hrvatska pokušava obuzdati inflaciju, dok u isto vrijeme pokušava pomoći kućanstvima u preživljavanju u ovim vremenima. Stoga, smanjuje trošarine kako bi cijene energenata bile priuštive.

ZAKLJUČAK

Razvoj suvremenog društva ne može se zamisliti bez električne energije kao nezamjenjivog energenta. Energija čini glavni čimbenik ljudskog razvoja, te osigurava životne standarde za rast gospodarstva. Moramo biti svjesni razloga uvođenja trošarina i da pomoću njih država pokušava ostvariti ciljeve koje možda bez njih ne bi bili mogući.

Prvo, trošarine su uvedene kako bi se osigurala financijska potpora za financiranje javnih službi i infrastrukture. Ova sredstva se prikupljaju kroz poreze i trošarine na energente i električnu energiju. Ti prihodi se mogu koristiti za financiranje cestovne i željezničke infrastrukture, održavanje zgrada, parkova, zelenih površina, kao i za javne usluge poput zdravstvene skrbi i obrazovanja.

Drugo, trošarine se koriste za poticanje prelaska na obnovljive izvore energije i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Trošarine na fosilna goriva, kao što su nafta, plin i ugljen, povećavaju njihovu cijenu i čine ih manje konkurentnima u odnosu na obnovljive izvore energije, kao što su solarna i vjetroelektrična energija. Na taj način se potiče prelazak na čišće i održivije izvore energije, što doprinosi smanjenju emisija stakleničkih plinova i ublažavanju klimatskih promjena.

Treće, trošarine se koriste kao instrument fiskalne politike za reguliranje potrošnje energije. Trošarine mogu povećati cijenu energije i time potaknuti potrošače da smanje potrošnju energije i poboljšaju energetsku učinkovitost.

To može pomoći u smanjenju troškova potrošnje energije, a također doprinosi smanjenju emisija stakleničkih plinova. U konačnici, trošarine na energente i električnu energiju su instrumenti koji se koriste za financiranje javnih službi, poticanje prelaska na obnovljive izvore energije, smanjenje emisija stakleničkih plinova i reguliranje potrošnje energije.

Dok se ljudska tragedija u Ukrajini odvija pred našim očima, rastuće cijene roba guraju inflaciju u mnogim zemljama na najviše razine u više od 40 godina, što zahtijeva kroničnu promjenu energetske politike.

Danas se naša ovisnost o fosilnim izvorima energije ne smatra samo opasnošću za naš planet, već se na nju sve više gleda i kao na prijetnju nacionalnoj sigurnosti i našim vrijednostima slobode, slobode i demokracije.

Ubrzavanje prijelaza na obnovljive izvore energije zadatak je vremena s obzirom na ove prijetnje. Svaka instalirana solarna ploča, svaka izgrađena hidroelektrana i svaka vjetroturbina

dodana u mrežu vode nas korak bliže energetskoj neovisnosti i zelenijem gospodarstvu. Obnovljivi izvori energije su "energije slobode", kako je nedavno rekao njemački ministar financija Christian Lindner. Nove tehnologije i postrojenja za obnovljive izvore energije ulaganje su u našu budućnost. Već danas cijena električne energije iz obnovljivih izvora znatno je niža od one iz klasičnih elektrana.

Trošarine na energente i električnu energiju mogu djelomično kontrolirati inflaciju, odnosno njihovo kontroliranje od strane Vlade, ali to ovisi o različitim čimbenicima. Kada država uvodi trošarine na energente i električnu energiju, to povećava cijenu energije za potrošače. To može dovesti do povećanja troškova proizvodnje i transporta robe i usluga, što može dovesti do povećanja cijena roba i usluga u gospodarstvu. Međutim, to može biti i relativno ograničen utjecaj na inflaciju, ovisno o tome koliko su trošarine visoke i koliko su potrošači osjetljivi na promjene cijena.

Također, trošarine se mogu koristiti za financiranje projekata koji mogu poboljšati efikasnost i produktivnost gospodarstva, što bi moglo pomoći u kontroliranju inflacije. Na primjer, sredstva od trošarina se mogu koristiti za financiranje razvoja obnovljivih izvora energije ili energetske efikasnosti, što može smanjiti troškove proizvodnje i transporta robe i usluga u dugom roku.

Ipak, kontrola inflacije je složen proces koji ovisi o mnogim drugim čimbenicima, kao što su stanje gospodarstva, razina zaposlenosti, razina kamatnih stopa, politike monetarne i fiskalne politike i drugi faktori. Trošarine na energente i električnu energiju su samo jedan od mnogih alata koje država može koristiti u borbi protiv inflacije, a njihov utjecaj može biti ograničen u odnosu na druge faktore koji utječu na inflaciju.

LITERATURA

1. Blažević, L., Stipić, V., V., Gizelj, N., (2011.): *Značaj trošarine na energente i električnu energiju*, Veleučilište Marko Marulić, Knin
2. Carinska uprava: Izvješće o radu Carinske uprave za 2020. godinu
3. Hanžekovid, M. (1968) *Privredni sistem Jugoslavije*, NN, Zagreb
4. J., F., Adolfesn, F., Kuik, E., M., Lis, T., Schuler (2022.)*: ECB Economic Bulletin*, European Central Bank
5. Jelčić, B. (1997) *Javne financije*, „Informator“, Zagreb
6. Kesner-Škreb, (2005) *Financijska teorija i praksa*, 29(3), 317-319
7. Kordić, G. (2011) *Porezni sustav Republike Hrvatske*, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb
8. Kuliš, D. (2005) *Plaćamo li europske trošarine*, Institut za javne financije, Zagreb
9. Spajić F., (2007.)*: Poželjne promjene u poreznom sustavu*, Računovodstvo i financije broj 9/2007, HZRIF, Zagreb
10. Šimović, J., Arbutina, H., Mijatović, N., Rogić Lugarić, T., Cindori, S.,(2010.): *Hrvatski fiskalni sustav*, Narodne novine, Zagreb
11. Šimović, J., Šimović H., (2006.): *Fiskalni sustav i fiskalna politika europske unije*, Pravni fakultet, Zagreb

Pravni izvori:

1. Direktiva Vijeća 2003/96/EZ o restrukturiranju sustava Zajednice oporezivanja energenata i električne energije
2. Direktiva Vijeća 2004/74/EZ o izmjeni Direktive 2003/96/EZ o mogućnosti nekih država članica da primjene privremena oslobođenja ili snižene razine oporezivanje energenata i električne enrgije
3. Izvješće komisije Europskom parlamentu, vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija (2020.): *Cijene i troškovi energije u Europi*
4. Ministarstvo financija (2022.): Program konvergencije Republike Hrvatske za razdoblje 2023. – 2025.
5. Zakon o energetskoj učinkovitosti
6. Zakon o energiji

7. Zakon o trošarinama
8. Zakonom o trošarinama

Internetski izvori:

1. Državni zavod za statistiku: https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29192
2. European Central Bank (2022.): Energy price developments in and out of the COVID-19 pandemic – from commodity prices to consumer prices. Posjećeno: 23.03.2023. na mrežnoj stranici: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202204_01~7b32d31b29.en.html
3. European Central Bank*: Economic, financial and monetary developments*. Posjećeno: 17.02.2023. na mrežnoj stranici: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb202204.en.html
4. European Central Bank: Izvješće o konvergenciji. Posjećeno: 20.03.2023. na mrežnoj stranici: https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hr.html
5. European Commission (2003*): Energy taxation: Commission welcomes Council adoption of new EU rules*, Brussels. Posjećeno: 27.01.2023. na mrežnoj stranici: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_03_1456
6. European Commission (2021): *Review of the Energy Taxation Directive (proposal*). Posjećeno: 30.01.2023. na mrežnoj stranici: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/review-energy-taxation-directive-proposal_en
7. European Commission: *Common Excise Duty Provision*. Posjećeno 27.01.2023. na mrežnoj stranici: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/common-excise-duty-provisions_en
8. Europska središnja banka (2023.): Makroekonomske projekcije. Posjećeno: 21.03.2023. na mrežnoj stranici: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202303_ecbstaff~77c0227058.hr.html
9. Europski parlament (2022.*): Klimatske promjene: Parlament traži brže djelovanje i energetsku neovisnost EU-a*. posjećeno: 06.02.2023. na mrežnoj stranici: https://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20220616IPR33219/parlament-trazi-brze-djelovanje-i-energetsku-neovisnost-eu-a

10. Europski parlament: Economic repercussions of Russia's war on Ukraine – Weekly Digest. Posjećeno: 02.04.2023. na mrežnoj stranici: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/699544/IPOL_IDA(2022)699544_EN.pdf
11. Europski parlament: *Energy policy: general principles.* Posjećeno: 17.02.2023. na mrežnoj stranici: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles
12. Eurostat (2022.): EU imports of energy products - latest developments. Posjećeno: 27.02.2023. na mrežnoj stranici: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_recent_developments&oldid=554503
13. HNB: Makroekonomska kretanja i prognoze. Posjećeno: 05.04.2023. na mrežnoj stranici: https://www.hnb.hr/documents/20182/4222211/hMKP_12.pdf/01b02f5a-b75c-963f-4f5f-d0d587adde14
14. Informator: https://informator.hr/strucni-clanci/inflacija-u-usponu-i-utjecaj-na-oporavak-gospodarstva
15. International energy agency: Oil Market Report – May 2022. Posjećeno: 01.03.2023. na mrežnoj stranici: https://www.iea.org/reports/oil-market-report-may-2022
16. International Monetary Fond (2020.): COVID-19 Response in Emerging Market Economies: Conventional Policies and Beyond. Posjećeno: 21.03.2023. na mrežnoj stranici: https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/08/06/covid-19-response-in-emerging-market-economies-conventional-policies-and-beyond
17. Ivo Tokić (2020.): *Pandemija itekako utječe na potrošnju i proizvodnju električne energije*. Posjećeno: 02.02.2023. na mrežnoj stranici: https://www.energetika-net.com/res-publica/pandemija-itekako-utjece-na-potrosnju-i-proizvodnju-elektricne-energije-31551
18. Jakovac, P., (2022.): *Energija i ekonomija u Hrvatskoj i EU-u*, Sveučilište u Rijeci. Posjećeno: 02.02.2023. na mrežnoj stranici: https://www.efri.uniri.hr/upload/knjiznica/E%20izdanja/PJEnergijaEU.pdf
19. Ministarstvo financija (2022.): *Jesenski paket mjera za zaštitu kućanstva i gospodarstva od rasta cijena*. Posjećeno: 16.02.2023. na mrežnoj stranici: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2022/Rujan/147%20sjednica%20VRH/Jesenski%20paket%20mjera%20za%20zas%CC%8Ctitu%20gra%C4%91ana%20i%20poduzec%CC%81a.pdf

20. Nationwide (2023.): How Has the Pandemic Impacted Inflation. Posjećeno: 12.03.2023. na mrežnoj stranici: https://blog.nationwidefinancial.com/markets-economy/how-has-the-pandemic-impacted-inflation/
21. OECD: Electricity generation. Posjećeno: 01.04.2023. na mrežnoj stranici: https://data.oecd.org/energy/electricity-generation.htm
22. Vladislav, B., Mrnjavčić, D., (2021.): E*uropska energetska sigurnost i neovisnost.* Posjećeno: 05.02.2023. na mrežnoj stranici: https://hrcak.srce.hr/file/425018

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Udio Rusije u uvozu energije i plina u europodručje – uvoz energije prema zemlji izvora (u postocima) 9
Grafikon 2. Udio Rusije u uvozu energije i plina u europodručje – udio uvoza plina u potrošnji primarne energije (u postocima) 10
Grafikon 3. Uvoz energenata u Europsku uniju prema partnerima za razdoblje od 2021. – 2022. 11
Grafikon 4. Udio trošarina na energente i električnu energiju u ukupnim trošarinama Republike Hrvatske (u mil. Kn) 12
Grafikon 5. Visina trošarina prema Uredbi o visini trošarine na energente i električnu energiju 17